

Güre Yaz Okuluna Dair

Selma Ergin Sol*

Selma Ergin Sol ve İlhan Başgöz
(Güre, 2001)

Prof. Dr. İlhan Başgöz'den 2001 yılının yaz başında aldığım Güre Yaz Okulu'na kabul mektubunun beni ne kadar sevindirdiğini anlatamam. Ancak bir o kadar da endişe hissettiğimi hiç unutamıyorum. O yıllarda, mezunu olduğum Trakya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışırken aynı zamanda aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda da doktora öğrencisi olarak kayıtlıydım. Doktora ders aşamasını yeni bitirmiş ve muhtemel bir tez konusu olabilecek bir çalışmayı yürütmeye çalışan araştırma görevlisi olarak hissettiğim endişe ve korkunun kaynağı, şüphesiz o güne kadar uzmanlık alanı halk bilimi olan hiçbir hocadan ne lisans ne yüksek lisans ne de doktora programlarında ders safhasında herhangi bir folklor dersi almamış olmamdı. Üstelik bütün bunlara rağmen çalışma konumu da halkbilimi alanından seçmiştim. Bu tercihimde belki alın yazgısı denilen kaderimin etkili

olduğunu düşünmekle birlikte biraz da görevli olduğum üniversitede bir halkbilimcinin yetişmesini isteyen bölüm hocalarımın da katkısı olduğunu söylemeden geçemem. Ancak hem yüksek lisans hem de doktora ders aşamasında "Türk Edebiyatı" programı dâhilinde daha ziyade "Yeni Türk Edebiyatı" ve "Eski Türk Edebiyatı" ağırlıklı dersler almış bulunmaktaydım. Halk edebiyatı ve halkbilimine yönelik dersler ise uzmanlık alanı "Yeni Türk Dili" olan fakat halkbilimine gönül vermiş bir hocamız tarafından yönetilmişti. Üstelik doktora ders

* Dr. Öğretim Üyesi, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Halk Bilimi Anabilim Dalı. selmasolergin@trakya.edu.tr.

aşamasından sonra halkbilimi alanında çalışacak tek kişi de bendim.

Şahsi olarak içinde bulunduğum durumu değerlendirdiğimde çalışma alanıma dair gerek kaynak gerekse literatür eksikliğimi her zaman hissettiğim, ucundan kıyısından bir nebze olsun eksiklerimi tamamlayabilmek düşüncesiyle, tabiri caizse başımı her taşa vurduğum o günlerde Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün vereceği bu kursa katılabilecek olmam çok kıymetliydi. Fakat içten içe bildiğim eksiklerimin kurs sırasında olumsuz bir duruma yol açmasından, mesela kursta bahsi geçecek olan konuların gerisinde kalmaktan veya İlhan Hoca'nın özveriyle yürüttüğü kursunun benim adıma amacına ulaşacak olup olmamasından duyduğum endişeler içimi kemirirken bir taraftan da tarifsiz bir sevinç duymanın tuhaflığını hâlâ açıklayamam. Kim bilir belki de İlhan Hoca'm beni, "kursu kabul edilebilmek için istenen özgeçmiş ve neden bu kursa katılmak istiyorsunuz, ayrıntılarıyla yazınız" soruları için (kursu başvuru evraklarında doldurulması istenen bölümlerdi bunlar) yazdığım istekli ama tereddütlü cümlelerim nedeniyle kabul etmişti.

İlhan Başgöz Güre Yaz Kursu katılımcılarıyla birlikte
(Güre, 2001)

10-30 Temmuz 2001 tarihleri arasını kapsayacak olan kursu kabul mektubunu, aklımda bu karmaşık düşüncelerle birkaç kez okuduğumu hatırlıyorum. Hocam sağ olsun, mektubunda kursiyerler için Güre'ye nasıl ulaşabileceğimizden yatacak yerimize kadar, hatta gitmeden önce bu ayarlamaları yapabileceğimiz birinin bilgilerini ve telefonunu da yazarak bizlere elinden gelen yardımı yapmıştı. Müzikte kabiliyeti olan arkadaşların sazını ya da enstrümanını getirmesini not düşmesi de çok hoş bir sürprizdi. Mektubun altındaki "Gelmeden evvel lütfen şu kitapları okuyun" notu ise beni biraz olsun endişelerim açısından rahatlatmıştı; çünkü İlhan Hoca'nın listelediği kitaplar arasından sadece iki tanesini o güne kadar okumamıştım. İlk fırsatta bu kitapları alıp Güre'ye gitmeden önce defalarca okuduğumu hatırlıyorum.

Sabırsızlıkla beklediğim kursa başladığımız ilk gün yaklaşık 24-25 kişi kadardık ve çoğumuz bir gün önce geldiği için kendi aramızda da tanışmıştık. Ancak hepimizin merak ettiği elbette katılımcılardan ziyade İlhan Hoca'ydı. Kursun ilk gününde İlhan Hoca'nın kendisin-

den, DTCF'deki öğrencilik günlerinden, Amerika'ya gidiş macerasına, oradaki günlerinden, çalışmalarına kadar neredeyse bir ömürlük anılarından bahsetmesiyle bu merakımız biraz olsun hafiflemişti. Kurs süresi boyunca hem derslerde hem de ders dışı zamanlarda geçirdiğimiz tüm vakitler boyunca da yeri geldikçe anlatmaya devam ettiği anılarını hayranlıkla karışık bir merak içinde dinlemiştik. Kursun ilk günü İlhan Hoca ders planını açıklarken günü ikiye böldüğünü sabahtan öğlene kadar kendisinin ders vereceğini öğleden sonra ise Bilkent Üniversitesi'nde İngilizce okutmanı olarak görev yapan bir öğretim elemanını da bizim için Güre'ye davet ettiğini onun da bize İngilizce dersleri vereceğini açıklayınca hem şaşırmış hem de sevinmiştik. Daha ilk günden tanıştığımız Joyce Deaton'la çok eğlenceli bir o kadar da öğretici derslerimiz olacağını tabii ki bilemezdik. Ne yazık ki Joyce beş yıldır Türkiye'de bulunmasına rağmen pek Türkçe bilmiyordu ve bunun sebebini Bilkent Üniversitesi'ndeki Türk meslektaşlarının çok iyi İngilizce konuşmalarına ve dolayısıyla kendisinin hiç Türkçe öğrenmeye mecbur kalmamasına bağlıyordu. Neyse ki kursa katılanların bir kısmının çok iyi, bir kısmının ise -benim de dâhil olduğum grubun- ortalama İngilizce bilgisıyla en azından başlangıç derslerinde sorun yaşamamıştık. Ancak kursun ilerleyen günlerinde çok ilginç bir şey öğrenmiştik. Pek fazla Türkçe bilmeyen Joyce, gerçekten güzel bir şekilde bağlama çalıp türkü söyleyebiliyordu. Hep birlikte Şelale'de kiremitte alabalık yemeye gittiğimiz günlerden birinde yanında bağlamasını getiren Joyce'tan "Kütahya'nın Pınarları" başta olmak üzere birkaç türküyü defalarca keyifle dinlediğimizi ve eşlik ettiğimizi çok iyi hatırlıyorum.

İlhan Hoca'nın bizim için hazırladığı sürprizlerinden biri de 243 sayfalık *Türk Folkloruna Giriş* adlı basılmamış ve Türkçe karakterler içermeyen bir bilgisayar çıktısı halinde düzenlenmiş ders notlarıydı. İlk günden itibaren bu ders notlarına riayet ederek birbiriyile bağlantılı konuları ardı arkasına işlemiş ve her dersin sonunda konuyu tartışmalara açmıştı. Sanırım hocamız geçmiş bilgilerimiz ve kendi derslerinin neticesinde analiz yeteneğimizi, düşüncelerimizi ya da konulara dair kafa karışıklığımızı görmek istiyordu. Bu nedenle en az ders anlatımlarına verdiği önem kadar ders sonlarındaki tartışma bölümlerine de -dersin bir hayli uzaması pahasına- mutlaka yer veriyordu. Bize verdiği ders notlarında halk edebiyatı ağırlıklı konulardan yana bir sı-

kıntı yaşamamıştım, ancak halkbiliminin kuramsal yaklaşımlarını içeren ve -2000'li yılların başında günümüzdeki kadar popüler olmayan- konulara çok yabancı kalmıştım. Tarihi-coğrafi Fin metodunu, Propp'u, performans kuramını, psikanalizi İlhan Hoca'dan öğrenmek ve Amerika'da söz konusu alanlarda yapılan çalışma örneklerini dinlemek gerçekten ufuk açıcıydı. Şüphesiz benim için bu derslerin en kıymetli kazanımları, ilk defa öğrendiğim konuları

içermesinin yanı sıra disiplinlerarası çalışmaların da halkbilimindeki yadsınamayacak önemini fark ettirmesidir. William Whallom'un Homeros destanının epitetlerinden Dede Korkut'taki epitelere, Albert Lord'un sözlü formül kuramından Ferdinand de Saussure'ün dilbilimsel ve göstergebilimsel çözümlmelerine, kültür kuramından Mihail Bahtin'e, Bronisław Malinowski'ye, William Bascom'a değin anlattıklarını yetiştirebildiğim kadarıyla not aldığımı dün gibi hatırlıyorum. Bu notların bir kısmını kaybetmiş olmakla birlikte İlhan Hoca'nın verdiği 243 sayfalık ders notlarını hâlâ saklıyorum.

Kurstaki günlerimiz sadece derslerle geçmiyordu. İlhan Hoca, özellikle hafta sonlarında mutlaka çevreyi tanıtan geziler düzenliyordu. Bu geziler sırasında ilk gittiğimiz köy Tahtakuşlar'dı. İlhan Hoca'nın yakın arkadaşı olduğunu öğrendiğimiz köyün hem muhtarı hem de aynı gün ziyaret ettiğimiz (UNESCO ödüllü) Tahtakuşlar Etnografya Müzesi'nin kurucusu olan Alibey Kudar'la da tanışmıştık. Alibey'in nezaketini, geleneksel Türkmen kültürüne hâkimiyetini, müzeyi oluştururken gösterdiği çabaları anlattığı o günü de hâlâ hatırlarım.

O güne dair en canlı anılarımdan birinin Alibey Kudar'ın eşliğinde gittiğimiz köyün Edremit körfezine nazır mezarlığına dair olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. O güne kadar bildiğim geleneksel Sünni mezarlık bilgisinin dışında bir şeyle karşılaşmış olmaktan dolayı mezarlıkta çok şaşırmıştım. Bazı mezar taşlarının ortasına yerleştirilmiş ölen kişinin resimleri, taşların arkasına turkuaz renkte çizilmiş kazayağı damgaları, mezarların etrafını çevreleyen yaklaşık yarım metre kadar içlerinde mum konabilecek oyukları olan ince duvarlar ve neredeyse her mezarın ayakucunda toplanmış yakılmaya hazır çalı çırpı bulundurulması ve bütün mezarlığın sanki az önce süpürülmüş ve temizlenmiş gibi tertipli görünmesi hâlâ hafızamdadır. Köyün sakinlerinin halk takvimine göre belli günlerde mesela Nevruz'da, mezarlıkta toplanarak yemek yediklerini anlattıklarında, karşımızda ölmüşlerinin ruhlarıyla bu şekilde ilişkilerini sürdüren dolayısıyla atalar kültürünü yâd eden bir topluluk olduğunu fark etmiştik. Köyün, yaşı epeyce olan sakinlerinin, özellikle de kadınların yöresel kıyafetleri, daha sonrasında yine Alibey Kudar'ın davetiyle katıldığımız ve benim ilk kez bir düğün

keşkeği yediğim düğün töreni, Şamanist gelenekler ve Tahtacı Türkmen Alevileri'nin inanışlarının harmanlandığı bu muhteşem köyün hem etnografik hem de halkbilimsel açıdan hepimiz için önemini ortaya koymuştu. Kurs süremiz boyunca İlhan Hoca'nın özellikle hafta sonlarında bizi hiç boş bırakmayıp çevre gezilerini sürdürdüğünü çok iyi hatırlıyorum. Hem yöresel kültürel zenginlikleri hem de sahada derlemenin inceliklerini gösterdiği bu gezilerde Türkmen kültürünü yaşatan bir başka köy olan Yassıçalı'yı gezdiğimizizi, Sarıkız efsanesini dinlediğimizi, Assos'u, kim bilir Kaz Dağları'nın efsunlu havasıyla ve buz gibi sularından büyülenmiş zihnimizden olsa gerek dokunduğumuz, gezdiğimiz her taşı toprağı sanki bize söyleyecek daha çok şeyleri varmışçasına manidar bulduğumuzu hatırlıyorum.

İlhan Hoca'nın yarım gün boyunca neredeyse hiç oturmadan ayakta ve ders saatlerine azami özen göstererek anlattığı dersler aslında akşamları da bitmiş sayılmazdı. Yemekten sonra tekrar toplandığımız Hoca'nın evinde, zeytin ağaçlarıyla dolu arka bahçede ortada sayılabilecek bir yerde ahşaptan yapılmış ve merdivenle çıkılabilen geniş bir oturma alanı vardı. Oturma minderleriyle döşenmiş bu modern tarzdaki kerevete çıkıp İlhan Hoca'nın etrafına dizildiğimiz akşamlarda, Güre'nin ancak serinlemeye başlamış havası eşliğinde kimi zaman günün kritiği ile başlayan sıcak samimi bir sohbetin, İlhan Hoca'nın okumayı çok sevdiği Karacaoğlan'dan Nazım'a şiirlerle, Köroğlu'ndan bir anekdot veya bir halk hikayesinden bahisle devam etmesi en çok keyif aldığımız zamanlar arasındaydı. Akşamları tavla oynamayı da çok seven İlhan Hoca'nın, tavla partilerini bilmece sorma eğlencelerine de dönüştürdüğünü ve çoğu bilmeceyi de hiç bilemediğimi hatırlıyorum.

Derslere başladığımız bir gün İlhan Hoca, gün içinde bir misafirimiz olacağını söylemişti. Çok geçmeden İlhan Hoca merakla beklediğimiz bu misafirle bizi tanıştırmıştı. Gelen kişi o güne kadar benim hiç tanımadığım ünlü mimar Cengiz Bektaş'tı. Cengiz Bektaş, İlhan Hoca'nın hem yakın arkadaşı hem de kursun düzenlendiği evin mimarı imiş. Benim gibi birçoğumuz da o gün öğrenmiştik. Hepimizi selamlayıp, kendini tanıttıktan sonra hayran kalınacak bir bilginin ürünü olarak mimarlık tarihi ve arkeolojiye dair o kadar çok şey anlat-

mıştı ki bize. Cengiz Bey sadece çok iyi bir mimar değil, aynı zaman da şairmiş de. Okuduğu şiirler, uygarlık tarihine ve mimari kültüre dair anlattığı güzellikler zihnimde Cengiz Bey için farklı kültürel malzemeyi şiirin estetiğiyle harmanlamış, dolayısıyla incelmış bir zevk sahibi biri imgesi bırakmış zihnimde. Sanırım çok haksız sayılmam.

Neredeyse geçirdiğimiz her anın bilgi ve görgü bakımından dolu olduğu bu güzel kurs günlerinin sonlarına doğru, İlhan Hoca bize o akşam için yemeği kendisinin yapacağını, o nedenle akşam yemeği için evinde toplanmamızı ve gelirken de sadece içeceklerimizi kendimizin getirmesini istediğini söylemişti. Akşam olduğunda hiç fire vermeden toplanıp arka bahçede bulabildiğimiz her türlü masa ve sandalyeyi düzenleyerek bir yemek alanı oluşturmuştuk. Biz ana yemeği merak ederken meğer İlhan Hoca kocaman bir güveçte kendisinin hazırladığı kuzu etli ve sebzeli bir güveç yemeğini köyün fırınında pişirtmiş. Yanına ilaveten (pirinçleri yıkamadığımızı gülümseyerek hatırlıyorum şimdi) yaptığımız pilav ve bol zeytin-yagli salatayı da afiyetle yemiştik.

Sayılı gün çabuk geçer mefhumunca kursumuz bitmiş ve ayrılık vakti gelmişti. İlhan Hoca son gün hepimize iyi dileklerde bulunup çalışmaktan asla vazgeçmemeyi öğütleyen bir konuşma yapmıştı. O yıl kursa yaklaşık 650 kişinin üzerinde bir başvuru olduğunu ve içlerinden seçilmiş olan bizlerin bu kursun amacı olan bilgiyi karşılıksız paylaşma düsturunu her zaman hatırlamamızı, neredeyse kurs boyunca zaman zaman dile getirdiği evrensel ve kültürel değerlere ötekileştirici, değersizleştirici, ya da ayırmaştırıcı yaklaşımlardan uzak bir anlayışla yaklaşmamızı önermişti.

Kursun bitiminden yaklaşık iki ay kadar sonra İlhan Hoca'nın beni arayıp, "Bilkent'te Doktora programına iki öğrenciyi önerebileceğim burs kontenjanımız var, burs kontenjanlarından biri için seni önermek istiyorum, gel başla bakalım" demesi ve benim o zamanlarda beş karış havada olan aklım ilaveten taşralı zihniyetimle "Ben oralarda yapamam" deyip cesaret edememem de acı bir anımdır. Bir yandan "Nasip kısmet" deyip bir yandan da "Hiç değilse Güre'deki kursta bulunabildim ve bu sayede Prof.Dr. İlhan Başgöz Hoca'yı tanıma şansım oldu" deyip kendimi teselli ediyorum. Umarım daha nice öğrenciye, özellikle de benim gibi akademik hayatı tereddütlerle dolu başlamış, kimden ve nereden doğru bilgiye ulaşacağı konusunda rehber eksikliğini her zaman hissetmiş kişiler için ışık olmaya devam eder. Sayın Hoca'm sağ olsun, var olsun.

Son olarak, hafızamın bir köşesinde içten içe bir sürü güzel hislerle, fakat ancak bu kadarını hatırladığım bu anılarım Serpil Aygün Cengiz Hoca'mın teklifi ve teşviki olmasaydı belki hiç zaman satırlara dökülmeyecekti. Güzel bir vesileyle ortaya çıkan bu fikri ve fırsatı bana verdiği için kendisine minnettarım. Ayrıca, Güre'nin bana kazandırdığı dostlardan kıymetli meslektaşım Züleyha Durak Özen'e de hatıralarımızı yeniden canlandıran sohbetlerimiz için teşekkür ederim.